

หัวข้อคุณิพนธ์ รูปแบบการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้
ชื่อและนามสกุล นายจ่านงค์ จุลเอียด
วิชาเอก ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. พรชุลย์ นิลวิเศษ
2. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
3. รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยธะคง

คุณิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาเอก เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2557

คณะกรรมการสอบคุณิพนธ์

(อาจารย์ ดร. อภิชาติ พงษ์ศรีหกุลชัย)

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. พรชุลย์ นิลวิเศษ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยธะคง)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร. ชูพงศ์เทพ พงศ์สร้อยเพชร)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพล)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

ข้อค้นพบ รูปแบบการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้วิจัย นายจันทน์ จุลเอียง **รหัสนักศึกษา** 4549000018 **ปริญญา** ปรัชญาคุณบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. พรชุลย์ นิลวิเศษ (2) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
 (3) รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยธะคง (4) อาจารย์ ดร. สุพหเทพ พงศ์สร้อยเพชร **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบ ศักยภาพ และความพึงพอใจต่อระบบการผลิตยางพาราเพื่อการพึ่งพาตนเอง 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตยางพาราเพื่อการพึ่งพาตนเอง 3) รูปแบบ ประเด็น และปัญหาการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเอง 4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเอง และ 5) แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการสนับสนุนการส่งเสริมการผลิตยางพาราพึ่งพาตนเอง

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสม โดยสุ่มตัวอย่างจากประชากรใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) เกษตรกรชาวสวนยาง จำนวน 132 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และบันทึกการสังเกต 2) เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้แทนเกษตรกร จำนวน 27 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ 3) เจ้าหน้าที่และผู้แทนเกษตรกรในการจัดเวทีสัมมนา จำนวน 30 ราย ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการจำแนกและจัดหมวดหมู่

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเอง เป็นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้วยกัน 3 รูปแบบ ได้แก่ การทำสวนยางพาราร่วมกับการเกษตรแบบผสมผสาน ร่วมกับการปลูกพืช และร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ในภาพรวมศักยภาพและความพึงพอใจต่อระบบการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองในมิติต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วยมิติด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคม มีการปฏิบัติอย่างมีความเหมาะสม 3) รูปแบบการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเอง นอกจากมีใช้รูปแบบส่งเสริมการเกษตรโดยทั่วๆ ไปแล้ว ควรดำเนินการส่งเสริมโดยการเพิ่มกิจกรรม ได้แก่ การเรียนรู้จากแปลงตัวอย่างในท้องถิ่น การรวบรวมผู้รู้ในท้องถิ่น การให้ความรู้และจัดเวทีสนทนาเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การส่งเสริมให้ครบวงจรและเชื่อมโยงเครือข่าย การส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับเยาวชน การให้เกษตรกรมีส่วนร่วมเรียนรู้ การให้ความสำคัญของระบบการทำสวนยางกับการพึ่งพาตนเองที่มีผลทางจิตใจ ความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ และระบบนิเวศ 4) ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเอง ได้แก่ การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ส่งสาร ข้อมูลข่าวสาร สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร เกษตรกรมีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการได้รับข่าวสารจากสื่อกลุ่ม สื่อมวลชน และสื่อบุคคลอยู่ในระดับมาก 5) การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การสร้างความมั่นคงให้เกษตรกร การจำหน่ายผลิตผล การส่งเสริมการทำสวนยางร่วมกับกิจกรรมเกษตรอื่นๆ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คำสำคัญ การส่งเสริมการเกษตร การพึ่งพาตนเอง เกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดชายแดนภาคใต้

Dissertation title: The Extension Pattern for Self-Sufficiency of Para Rubber Farmers in Southern Border Provinces

Researcher: Mr. Jamnong Jun-iad ; **ID:** 4549000018;

Degree: Doctor of Philosophy (Agricultural Extension and Development)

Dissertation advisers: (1) Dr. Pornchulee Nilvises, Associate Professor; (2) Bumpen Keowan, Associate Professor; (3) Dr. Somchit Yotakhong, Associate Professor (4) Dr. Chunhatep Pongsoiphet; **Academic year:** 2013

Abstract

The objectives of this research were to study 1) pattern, potential, and satisfaction of para rubber production for self-sufficiency; 2) factors relating to para rubber production for self-sufficiency; 3) pattern, points, and problems of extension for self-sufficiency; 4) factors relating to extension for self-sufficiency; and (5) strategic development guidelines for supporting extension of para-rubber production for self-sufficiency.

This was a mixed method research. The samples were selected from population in three southern border provinces and collecting data as followings: 1) 132 para rubber farmers, using interviewed questionnaire and observation record for data collection; 2) 27 government official and farmer representatives, using in-depth interviewed form to collect data; and 3) 30 government official and farmer representatives participating focus group seminar. Quantitative data were analyzed by using statistics, such as frequency, percentage, minimum and maximum values, mean, standard deviation, and analysis of variance. Qualitative data were analyzed by using typological classification and categorization.

The results of this study showed that 1) there were three types of production pattern for self-sufficiency, such as combinations of para-rubber production and mixed farming, other crops, and animal raisings. Overall, potential and satisfaction of production system for self-sufficiency as perceived by farmers were at “medium level”. 2) Factors relating to production system for self-sufficiency were technology, economy, natural resources, spiritual and social factors perceived by farmers as appropriate practices. 3) In addition to routine agricultural extension work, the extension pattern for self-sufficiency should put additional extension activities, such as learning of model farms in the local community; local knowledgeable people collection; knowledge dissemination and focus group seminar for exchanging knowledge; completion and linkage of extension work; local curriculum development for youth; farmer participation for learning; giving precedence to para rubber production system for self-sufficiency which would affect to mental health, food security, health, and ecological aspects. 4) As for the factors relating to the extension pattern for self-sufficiency, in terms of the operations of senders, message, and media or channel, perceived by farmers were at “medium level”. The farmers received information from group, mass, and personal media were perceived at “much level”. 5) Strategic development guidelines for efficiency of para rubber production, should focus on farmer sustainability, selling farming produces, mixed para rubber plantation with other farming activities, and quality of life improvement.

Keywords: Agricultural extension, Self-sufficiency, Para rubber farmers, Southern border provinces

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากท่านรองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี นิลวิเศษ รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยระคง และ อาจารย์ ดร.ชูพหเทพ พงศ์สร้อยเพชร ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ เป็นอย่างดีมาตลอด ทำให้คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงแก่ อาจารย์ ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหุลชัย ประธานสอบ คุษฎีนิพนธ์ ที่ได้ชี้แนะให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ให้สมบูรณ์และถูกต้อง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงแก่ ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรงค์ พลาศัย อธิการบดี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ที่มอบหมายให้ผู้วิจัยและคณะ ใช้พื้นที่สวนยางพาราที่ต้นยางพาราเสื่อมสภาพของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนราธิวาส มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ จำนวน 500 ไร่ เพื่อศึกษาการปลูกยางพันธุ์ดีร่วมกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ร่วมกับการปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น ปาล์มน้ำมัน ไม้ผลไม้ยืนต้น สละ ฝรั่ง ไข่ และร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น แพะ แกะ โคเนื้อ สัตว์น้ำ และสนับสนุนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์เคมี แก่เกษตรกรชาวสวนยางซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคุษฎีนิพนธ์ ที่ผู้วิจัยดำเนินการอยู่ และจะเป็นรูปแบบตัวอย่างศึกษาแก่เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในโอกาสต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงแก่ ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน แกนนนำเกษตรกร และเกษตรกรชาวสวนยาง ผู้ให้ประเด็นในการจัดเวทีประชุมสัมมนา และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้สนับสนุน และเกี่ยวข้องกับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ทุกๆ ท่าน เป็นอย่างยิ่ง

จำนงค์ จุลเอียด

มิถุนายน 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	7
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาตนเอง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร.....	24
แนวคิดเกี่ยวกับโมเดลและการพัฒนาโมเดล.....	41
การปลูกยางพาราและการส่งเสริมยางพารา.....	45
บริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	56
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	61
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	71
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	71
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	75
การเก็บรวบรวมข้อมูล	77
การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	79
รายละเอียดในการดำเนินการวิจัย	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85
ตอนที่ 1 รูปแบบ ศักยภาพ และความพึงพอใจระบบการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเอง ของเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้	86
ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเอง ของเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้	145
ตอนที่ 3 วิธีการ ลักษณะ รูปแบบ ประเด็น และปัญหาการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเอง ของเกษตรกรชาวสวนยางใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้	152
ตอนที่ 4 การได้รับข่าวสาร ความคิดเห็นต่อการสื่อสาร และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ ส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้	167
ตอนที่ 5 การพัฒนายุทธศาสตร์ แผนงาน และโครงการในการส่งเสริมและสนับสนุน การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้	176
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	191
สรุปผลการวิจัย	191
อภิปรายผล	212
ข้อเสนอแนะ	225
บรรณานุกรม	229
ภาคผนวก	236
ก แบบสัมภาษณ์	237
ข แบบสัมภาษณ์และบันทึกการสังเกตจากการเยี่ยมชมสวนยางพาราในชุมชน	254
ค แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	256
ง ประเด็นการจัดเวทีประชุมสัมมนา และสัมมนาเชิงปฏิบัติการ	263
ประวัติผู้วิจัย	265

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ความสัมพันธ์ของการพึ่งพาตนเองกับการพัฒนา.....	14
ตารางที่ 2.2 พื้นที่เพาะปลูกยางพาราจำแนกรายอำเภอของจังหวัดปัตตานี ปี 2555.....	52
ตารางที่ 2.3 พื้นที่เพาะปลูกยางพาราจำแนกรายอำเภอของจังหวัดยะลาปี 2555.....	53
ตารางที่ 2.4 ข้อมูลยางพาราจำแนกรายอำเภอของจังหวัดนราธิวาส ปี 2555.....	54
ตารางที่ 2.5 พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.....	59
ตารางที่ 2.6 อาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่างๆ.....	59
ตารางที่ 3.1 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	81
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามสภาพทางสังคม.....	92
ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามสภาพทางเศรษฐกิจ.....	95
ตารางที่ 4.3 จำนวนร้อยละของเกษตรกรชาวสวนยางจำแนกตามสภาพการผลิตฯ.....	98
ตารางที่ 4.4 จำนวนร้อยละของเกษตรกรชาวสวนยางจำแนกตามสภาพทางกายภาพ.....	99
ตารางที่ 4.5 จำนวนร้อยละของเกษตรกรชาวสวนยางจำแนกตามสภาพทางชีวภาพ.....	104
ตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อสภาพด้านนโยบายการเมืองฯ.....	108
ตารางที่ 4.7 ศักยภาพหรือระดับการปฏิบัติเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรชาวสวนยาง.....	119
ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรชาวสวนยาง 3 กลุ่ม.....	124
ตารางที่ 4.9 ระดับความพึงพอใจต่อระบบการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองฯ.....	134
ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบความพึงพอใจในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรฯ 3 กลุ่ม.....	139
ตารางที่ 4.11 แหล่งและระดับการได้รับข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกร.....	167
ตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบกระบวนการสื่อสารในการส่งเสริมการเกษตร ของเกษตรกร	170
ตารางที่ 4.13 บทบาทของหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และสนับสนุน การพึ่งตนเอง	179
ตารางที่ 4.14 แผนงาน และโครงการระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง	181

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
ภาพที่ 2.1 โครงสร้างรูปแบบหนึ่งของการพึ่งตนเอง.....	14
ภาพที่ 2.2 แนวทางการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเอง.....	15
ภาพที่ 2.3 การผสมผสานในกระบวนการ PAR.....	21
ภาพที่ 2.4 โครงสร้างรูปแบบหนึ่งของการพึ่งตนเอง.....	24
ภาพที่ 2.5 แบบจำลองการสื่อสารตามแนวคิดของเดวิด เบอร์โล.....	40
ภาพที่ 2.6 ภาพแผนที่จังหวัดชายแดนใต้.....	56
ภาพที่ 3.1 การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ณ โรงแรมอิมพีเรียล จังหวัดนครราชสีมา.....	73
ภาพที่ 3.2 การประชุมสัมมนา ณ โรงแรมอิมพีเรียล จังหวัดนครราชสีมา.....	76
ภาพที่ 3.3 การดำเนินการวิจัย กลุ่มเป้าหมายเกษตรกรทาสวนยาง 132 ราย.....	82
ภาพที่ 3.4 การดำเนินการวิจัย กลุ่มเป้าหมายผู้แทนภาคส่วนต่างๆ 27 ราย.....	83
ภาพที่ 3.5 การดำเนินการวิจัย กลุ่มเป้าหมายการจัดเวทีสัมมนา.....	84
และสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 30 ราย	
ภาพที่ 4.1 สภาพสวนดงของเปาะจิดือราแม คือราแม.....	86
ภาพที่ 4.2 ต้นยางพาราอายุ 100 ปีสวนดงของวัดทุ่งคล้า อำเภอสาขบุรี.....	87
ภาพที่ 4.3 ผลผลิตยางพาราที่มีคุณภาพ.....	88
ภาพที่ 4.4 การเรียนรู้และการจัดการความรู้.....	89
ภาพที่ 4.5 ลิเกสุทตะยะเบชาไอร์ปาเซ ตำบลตันหยงลิมอ อำเภอระแงะ จังหวัดนครราชสีมา.....	90
ภาพที่ 4.6 โนราโรงครู.....	91
ภาพที่ 4.7 กิจกรรมการส่งเสริมของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง.....	113
อำเภอสาขบุรี จังหวัดปัตตานี	
ภาพที่ 4.8 การทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการปลูกพืชแซม.....	115
ภาพที่ 4.9 การทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการปลูกไม้ยืนต้น.....	116
ภาพที่ 4.10 การทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการทำนา.....	116
ภาพที่ 4.11 การทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการเลี้ยงสัตว์.....	117
ภาพที่ 4.12 ระบบการทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการเกษตรแบบผสมผสาน.....	118
ภาพที่ 4.13 รูปแบบการผลิตเพื่อการพึ่งตนเอง.....	133

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 4.14	การฝึกอบรมเกษตรกรทราสวนยางตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตฯ.....	146
ภาพที่ 4.15	การฝึกอบรมการจัดการดิน และธาตุอาหารในดิน.....	148
ภาพที่ 4.16	การส่งเสริมการเกษตรระดับบุคคล.....	153
ภาพที่ 4.17	การฝึกอบรมเกษตรกรทราสวนยาง.....	154
ภาพที่ 4.18	ร้านนิทรรศการสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยะลา.....	155
ภาพที่ 4.19	แปลงศึกษาวิจัยและพัฒนาการผลิตยางพารา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.....	156
ภาพที่ 4.20	การจัดเวทีสนทนาให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน.....	157
ภาพที่ 4.21	การส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าผลผลิตยางพารา.....	158
ภาพที่ 4.22	เยาวชนค่ายแกนนำเยาวชนอาสาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตร.....	158
ภาพที่ 4.23	รูปแบบการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรทราสวนยาง.....	161
ภาพที่ 4.24	การปฏิบัติการปลูกยางพันธุ์ดี.....	162
ภาพที่ 4.25	การรับขึ้นทะเบียนของเกษตรกรทราสวนยาง อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส.....	163
ภาพที่ 4.26	การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ของโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กรมพัฒนาที่ดิน.....	163
ภาพที่ 4.27	การทำพิธีละหมาดและร่วมรับประทานอาหารในช่วงเดือนรอมฎอน.....	164
ภาพที่ 4.28	พิธีกรรมลาซัง-แต่งงาน โต๊ะชุมพุก.....	165
ภาพที่ 4.29	รูปแบบการผลิตและการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเอง.....	175
ภาพที่ 4.30	หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำสวนยาง.....	178
ภาพที่ 4.31	สรุปรูปแบบ แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ในการส่งเสริม และสนับสนุน การพึ่งพาตนเอง.....	188
ภาพที่ 4.32	วงล้อการขับเคลื่อนการพึ่งพาตนเองตามมิติ Terms Model.....	190